

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۰/۵/۲۲

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

شناسایی مهارت های تخصصی موردنیاز معلمان در اجرای ارزشیابی توصیفی بر روی دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان مشکین شهر

شیدا رضازاده^۱، فاطمه علیپور^۲

۱- کارشناسی زبان و ادبیات فارسی، آموزگار پایه اول ابتدایی، آموزش و پرورش، مشکین شهر، اردبیل، ایران، کد پرسنلی:

۵۱۸۷۹۸۴۲

۲- کارشناسی آموزش ابتدایی، آموزگار پایه ششم ابتدایی، آموزش و پرورش، مشکین شهر، اردبیل، ایران، کد پرسنلی: ۹۶۱۲۴۹۷۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی مهارت های تخصصی موردنیاز معلمان در اجرای ارزشیابی توصیفی بر روی دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان مشکین شهر می باشد. این تحقیق از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردی و به لحاظ پارادایم از نوع تحقیقات آمیخته کیفی - کمی با رویکرد اکتشافی می باشد. جامعه آماری در پژوهش حاضر، کلیه معلمان مقطع ابتدایی شهرستان مشکین شهر در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ می باشند که در طرح ارزشیابی توصیفی شرکت کرده اند که از بین آن ها ۱۵۵ معلم به روش نمونه گیری خوشه ای به طور تصادفی انتخاب شدند. ۶ مهارت تخصصی با توجه به مراحل اجرای ارزشیابی توصیفی تنظیم شد که شامل مهارت های آموزگاران در: ۱-مهارت های عمومی (۹ زیر مولفه)، ۲-تعیین اهداف و انتظارات آموزشی (۵ زیر مولفه) ۳-جمع آوری اطلاعات (۸ زیر مولفه) و ۴- ارائه بازخورد (۵ زیر مولفه) بود که بر اساس آن پرسشنامه تنظیم گردید. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۹۶ بدست آمد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده گردید. نتایج نشان داد که از نظر پاسخگویان هر ۴۰ مهارت برای اجرای صحیح این طرح ضرورت کامل دارند. بنابراین می توان ۴۰ مهارت تخصصی اعتبار بخشی شده را به عنوان مهارت های تخصصی مورد نیاز آموزگاران در زمینه ارزشیابی کیفی-توصیفی در نظر گرفت.

کلید واژه ها: مهارت های تخصصی، ارزشیابی توصیفی، معلمان، مقطع ابتدایی، شهرستان مشکین شهر

۱-مقدمه

در پی تغییرات در نظام آموزش و پرورش، روش های ارزشیابی نیز دچار دگرگونی شد و از ارزشیابی کمی و نتیجه مدار در دیدگاه رفتارگرایی به ارزشیابی کیفی، مستمر، توصیفی و فرایندمحور در دیدگاه سازاگرایی (ساختگرایی) تغییر کرده است (رضوی، ۱۳۹۴). در کشور ما نیز همگام با این تحولات در جامعه، نظام آموزش و پرورش نیز دچار تحولاتی شد که تغییر در نظام ارزشیابی تحصیلی یکی از آن موارد تغییرات می باشد. ارزشیابی کیفی-توصیفی، یکی از نوآوری های آموزشی است که جایگزین نظام ارزشیابی سنتی در کشور ما شده و هم اکنون در تمامی پایه های دوره ابتدایی کشور در حال اجرا می باشد اجرای درست ارزشیابی توصیفی، منوط به عوامل متعددی است که یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار در اجرای صحیح این طرح آموزگاران می باشند. آموزگاران نقش بسیار مهم و اساسی را در اجرای این طرح به عهده دارند، آنان باید آشنایی کاملی بر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

اجرای درست این طرح داشته از موانع و مشکلات آن آگاه باشند، شیوه های تعامل با دانش آموزان را دانسته و در کل مهارت های لازم در این طرح را به دست آورند و گرنه بدون وجود آموزگاران با مهارت های تخصصی، اجرای طرح ارزشیابی توصیفی با موفقیت همراه نخواهد بود و به نتایج مطلوبی که مدنظر طراحان این طرح است دست نخواهد یافت (حسینی، ۱۳۹۶). ارزشیابی توصیفی، الگوی جدیدی است که با روش سنتی ارزشیابی متفاوت است. این ارزشیابی، شامل ۵ مرحله می باشد. مرحله اول آن آگاهی از اهداف و انتظارات آموزشی است، یعنی اهداف آموزشی باید برای دانش آموزان و آموزگار روشن و واضح باشد، مرحله دوم، جمع آوری اطلاعات است، در این مرحله آموزگار باید با ابزارهای مختلف، اطلاعاتی از وضعیت یادگیری دانش آموزان در جریان آموزش جمع آوری کند، مرحله سوم، تحلیل و تفسیر و داوری اطلاعات به دست آمده از مرحله قبل می باشد. گام بعدی، تصمیم گیری در مورد دانش آموزان است، بعد از آن که اطلاعات تحلیل و تفسیر و داوری شدند، باید درباره اصلاح و بهبود یادگیری دانش آموزان تصمیم گیری شود، آخرین مرحله ارزشیابی توصیفی، ارائه بازخورد می باشد، که این مرحله از مهمترین وجوه ارزشیابی توصیفی است. اهداف و پرسش های پژوهش با توجه به این مراحل طرح گردید تا مهارت های تخصصی معلمان در این طرح مشخص شود (محمدی، ۱۳۹۴). پژوهش هایی که در زمینه ارزشیابی توصیفی صورت گرفته نشان داده که این طرح با چالش ها و مشکلاتی همراه بوده است از جمله این مشکلات این موارد می باشند: حجم زیاد کار برای معلمان، زمان اندک و تعداد زیاد دانش آموزان، ناکارآمدی نظام آموزش در برگزاری دوره های توجیهی و آموزش معلمان، زیاد بودن حجم کتاب و اهداف کتاب درسی، عدم پشتیبانی مناسب مسئولان از اجرای برنامه ارزشیابی توصیفی، عدم توجه والدین، حسینی (۱۳۹۰)؛ حیدری (۱۳۹۳)، محمدی (۱۳۹۴) و میرزاحمدی (۱۳۹۰) به این نتایج دست یافتند. تحقیقات نشان می دهد یکی از چالش ها و مشکلات در اجرای این طرح مربوط به کار معلم است. برای مثال پژوهش ابومحمدی، خانقایی (۱۳۹۰) نشان داد که از مهمترین موانع و مشکلات مرتبط با معلمان، خوگرفتن آنان به روش های سنتی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، عدم انگیزه کافی معلمان در اجرای صحیح طرح ارزشیابی توصیفی بوده است. همچنین پژوهش محمدی (۱۳۹۰) نشان داد که مهمترین چالش ها در اجرای این طرح، عدم آشنایی معلمان با فلسفه و نظریه های ارزشیابی توصیفی، عدم تسلط مدرسان به رویکرد این طرح میباشد. همچنین اصلانپور (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان داد که معلمان دانش و آگاهی لازم را در زمینه استفاده از ابزار ارزشیابی توصیفی ندارند. این مسائل نشان دهنده آن است که آموزگاران در اجرای این طرح توانایی لازم را ندارند و ضعف هایی در کار آن ها مشاهده می شود که این را می توان با صلاحیت آموزگاران در ارتباط دانست. مسئله صلاحیت آموزگار در انجام درست الگوی ارزشیابی توصیفی یکی از مسائل اصلی این طرح است زیرا آموزگار یک عنصر غیر قابل جایگزین در روند اجرای این طرح می باشد و بدون وجود آموزگاران که آشنایی کاملی از اجرای این طرح داشته باشند این طرح در عمل به نتایج مورد نظر خود دست نخواهد یافت. حال با توجه به نقش مهم و حساس آموزگاران مخصوصاً مهارت ها و شایستگی های آنان در فرایند آموزش و از آن جا که مدت زمان کمی از اجرای طرح ارزشیابی توصیفی در حوزه تعلیم و تربیت می گذرد، چگونگی و ابعاد آن، همچنین شیوه های مناسب برای تحقق اهداف آن از موضوعات مورد مطالعه محققان تعلیم و تربیت است. این پژوهش با هدف شناسایی مهارت های تخصصی مورد نیاز معلمان در اجرای ارزشیابی توصیفی بر روی دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان مشکین شهر انجام گرفته است.

۲- روش

این تحقیق از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردی و به لحاظ پارادایم از نوع تحقیقات آمیخته کیفی - کمی با رویکرد اکتشافی می باشد. جامعه آماری در پژوهش حاضر، کلیه معلمان مقطع ابتدایی شهرستان مشکین شهر در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ می باشند که در طرح ارزشیابی توصیفی شرکت کرده اند که از بین آن ها ۱۵۵ معلم به روش نمونه گیری خوشه ای به طور

تصادفی انتخاب شدند. ۶ مهارت تخصصی با توجه به مراحل اجرای ارزشیابی توصیفی تنظیم شد که شامل مهارت های آموزگاران در: ۱- مهارت های عمومی (۹ زیر مولفه)، ۲- تعیین اهداف و انتظارات آموزشی (۵ زیر مولفه) ۳- جمع آوری اطلاعات (۸ زیر مولفه) و ۶- ارائه بازخورد (۵ زیر مولفه) بود که بر اساس آن پرسشنامه تنظیم گردید. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۹۶ بدست آمد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده گردید.

۳- یافته ها

جدول (۱): آزمون مجذور خی و نسبت

سطح معناداری	نسبت	آمازه مجذوره خی	مهارت های تخصصی معلمان
۰/۰۰۰	۰/۹۴۹	۲۴۱/۲	توانایی آموزگار در تغییر نگرش خود نسبت به یادگیری و روش تدریس
۰/۰۰۰	۰/۹۱۶	۲۰۶/۳۹	توانایی آموزگار در ایجاد محیط یادگیری همراه با نشاط و دور از اضطراب و استرس
۰/۰۰۰	۰/۸۶۹	۱۶۲/۴۲	توانایی آموزگار در ایجاد فضای اخلاقی مناسب برای شناخت ضعف و قدرتها توسط دانش آموز و تلاش برای رفع آنها
۰/۰۰۰	۰/۸۸۹	۱۸۰/۶۲	توانایی آموزگار در شناخت وضعیت فردی، خانوادگی و آموزشی دانش آموز
۰/۰۰۰	۰/۸۳۵	۱۳۴/۲۳	توانایی آموزگار در اجرای ارزشیابی با هدف بهبود یادگیری
۰/۰۰۰	۰/۸۷۲	۱۶۵/۳۸	توانایی آموزگار در ایجاد رقابت سالم و سازنده در بین دانش آموزان
۰/۰۰۰	۰/۸۸۷	۱۷۵/۸۷	توانایی آموزگار در توجه به فرایندگرایی و ارزشیابی مستمر در امر آموزش
۰/۰۰۰	۰/۸۵۶	۱۴۸/۱۶	توانایی آموزگار در انتقال نتایج ارزشیابی به اولیا و دانش آموزان به شیوه های موردی، ادواری و پایانی
۰/۰۰۰	۰/۸۳۷	۱۳۴/۲۴	توانایی آموزگار در رعایت عدالت و ارزش های اخلاقی در تمام فعالیت های ارزشیابی دانش آموز
۰/۰۰۰	۰/۸۹۳	۱۸۰/۲۱	توانایی آموزگار در آشکار نمودن اهداف در جریان یاددهی و ارزشیابی
۰/۰۰۰	۰/۸۳۶	۱۳۲/۴۵	توانایی آموزگار در بررسی همه جانبه اهداف و نشانه های تحقق هریک از آنها
۰/۰۰۰	۰/۸۷۲	۱۶۵/۳۸	توانایی آموزگار در تشخیص و استخراج اهداف و انتظارات آموزشی هر درس
۰/۰۰۰	۰/۸۵۲	۱۴۷/۹۹	توانایی آموزگار در آگاه سازی دانش آموزان از انتظارات، تکالیف و فعالیت های آموزشی هر درس
۰/۰۰۰	۰/۸۵۵	۱۴۸/۹۹	توانایی آموزگار در طراحی تکالیف درسی دانش آموزان بر اساس نیازهای آموزشی
۰/۰۰۰	۰/۷۹۸	۱۰۶/۳۲	توانایی آموزگار در استفاده مناسب از انواع ابزارهای ارزشیابی در جهت یادگیری و ارزیابی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان
۰/۰۰۰	۰/۸۵۶	۱۵۰/۸۲	توانایی آموزگار در انتخاب ابزار مناسب برای گردآوری اطلاعات از وضعیت یادگیری دانش آموزان با توجه به اهداف و انتظارات آموزشی
۰/۰۰۰	۰/۸۲۵	۱۲۶/۳۰	توانایی آموزگار در داشتن دیدی واقع بینانه در هنگام جمعآوری اطلاعات از طریق ابزارهای گوناگون
۰/۰۰۰	۰/۸۴۹	۱۴۵/۱۸	توانایی آموزگار در کاربرد ابزار جمعآوری اطلاعات با توجه به تناسب آنها با هدف و امکانات و صرفه جویی
۰/۰۰۰	۰/۷۵۵	۷۷/۵۳	توانایی آموزگار در نظمدهی به اطلاعات به وسیله ابزار جمعآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن
۰/۰۰۰	۰/۸۱۵	۱۱۸/۶۰	توانایی آموزگار در گزینش اطلاعات جمعآوری شده جهت استفاده در برنامه ریزی آموزشی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۰/۰۰۰	۰/۸۳۱	۱۲۷/۱۲	توانایی آموزگار در رصد کردن تحقق اهداف در جریان یادگیری به صورت مستمر و فرایندی
۰/۰۰۰	۰/۸۵۵	۱۴۶/۳۳	توانایی آموزگار در نشان دادن میزان پیشرفت یادگیری دانش‌آموزان در دوره زمانی خاص
۰/۰۰۰	۰/۷۶۲	۷۹/۷۶	توانایی آموزگار در تهیه مقیاسی مناسب برای ارزشیابی کیفی- توصیفی
۰/۰۰۰	۰/۸۳۹	۱۳۲/۴۹	توانایی آموزگار در بررسی دلایل ضعف و قوت‌های دانش آموزان در فرایند یادگیری و ارائه راه حل مناسب برای آنها
۰/۰۰۰	۰/۸۰۵	۱۰۶/۷۱	توانایی آموزگار در توجه به دو جنبه اخلاقی و توصیفی بودن در انتخاب مقیاس های رتبه ای
۰/۰۰۰	۰/۷۹۶	۱۰۲/۱	توانایی آموزگار برای داوری درباره میزان تحقق اهداف و انتظارات آموزشی و تعیین عملکرد دانش آموز با استفاده از مقیاس های رتبه ای و کیفی
۰/۰۰۰	۰/۸۰۷	۱۰۹/۲۶	توانایی آموزگار در تحلیل، تفسیر و داوری اطلاعات جمع آوری شده در فرایند یادگیری جهت ارائه به ذینفعان
۰/۰۰۰	۰/۸۲۲	۱۱۹/۲۵	توانایی آموزگار در شناخت درست خطاهای یادگیری و بدفهمی های دانش آموزان و تحلیل آن ها
۰/۰۰۰	۰/۸۴۰	۱۳۳/۳۹	توانایی آموزگار در پی بردن به پیشرفت دانش‌آموز از طریق توجه به تغییرات حاصل از تلاش وی
۰/۰۰۰	۰/۸۲۴	۱۲۱/۸۸	توانایی آموزگار در داوری درباره نتایج به دست آمده بر اساس ملاک معین و مشخص
۰/۰۰۰	۰/۸۳۱	۱۲۷/۱۲	توانایی آموزگار در اتخاذ تصمیمی درباره عملکرد دانش‌آموز با توجه به اهداف دقیق آموزش
۰/۰۰۰	۰/۸۶۱	۱۵۰/۲۲	توانایی آموزگار در تصمیمگیری درباره رسیدن یا نرسیدن دانش‌آموز به سطح مطلوبی از انتظارات آموزش
۰/۰۰۰	۰/۸۴۰	۱۳۳/۳۹	توانایی آموزگار در تشخیص موثر بودن یا نبودن تکرار پایه در جهت جبران ضعف های دانش آموز
۰/۰۰۰	۰/۸۹۳	۱۷۲/۸۶	توانایی آموزگار در طراحی تدریس و انتخاب درست وسایل و ابزار آموزشی
۰/۰۰۰	۰/۸۴۴	۱۳۶/۱۳	توانایی آموزگار در تشخیص مداخله آموزشی به موقع برای اصلاح ضعف ها و تقویت توانایی های دانش آموز
۰/۰۰۰	۰/۸۴۶	۱۳۶/۱۷	توانایی آموزگار در ارائه بازخورد فرایندی، پیوسته، مناسب و به موقع از فعالیت یاددهی- یادگیری دانش‌آموز
۰/۰۰۰	۰/۸۳۲	۱۲۶/۲۲	توانایی آموزگار در ارائه مناسب بازخوردها
۰/۰۰۰	۰/۸۴۷	۱۳۸/۸۹	توانایی آموزگار در ارائه بازخوردی مثبت، صادقانه و صمیمانه به دانش آموزان و والدین
۰/۰۰۰	۰/۸۴۱	۱۳۱/۶۲	توانایی آموزگار در منطبق سازی بازخوردهای خود با نیازهای یادگیری دانش آموزان و انتظارات آموزشی
۰/۰۰۰	۰/۸۶۳	۱۵۰/۳۵	توانایی آموزگار در ارائه بازخورد به والدین، مدیر مدرسه و خود دانش آموز

بر اساس اطلاعات به دست آمده از آزمون های مجذور خی و نسبت مشاهده می شود که تمامی سطوح معناداری کمتر از خطای نوع اول ۰/۰۵ می باشند در نتیجه در سطح ۰/۰۵ فرض صفر را در تمامی آزمون های فوق رد نموده و می پذیریم که تمامی مهارت های مورد مطالعه از نظر آموزگاران به طور معناداری ضروری به شمار آمده اند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۴- نتیجه گیری

نتایج نشان داد که از نظر پاسخگویان هر ۴۰ مهارت برای اجرای صحیح این طرح ضرورت کامل دارند. بنابراین می توان ۴۰ مهارت تخصصی اعتبار بخشی شده را به عنوان مهارت های تخصصی مورد نیاز آموزگاران در زمینه ارزشیابی کیفی-توصیفی در نظر گرفت. دانش پژوه و فرزاد (۱۳۹۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که مهارت آموزگاران در کاربرد روش های خلاق تدریس مثل، کاوشگری و حل مسأله، طرح مسأله و فعال کردن دانش آموزان در بحث، پایین است. این نتیجه با مهارت این مرحله و مخصوصاً در مهارت شماره ۳ همسویی دارد. همچنین نشان دادند که آموزگاران در فعالیت های آموزشی کلاس درس، به هدف های مهارتی کمتر از هدف های دانشی و نگرشی توجه می کنند، که این نتیجه با این مرحله از مهارت ها مخصوصاً مهارت شماره ۵ همسویی دارد. آن ها همچنین نشان دادند مهارت آموزگاران در استفاده از ابزارهای آموزشی و فنون تکنولوژی (تلویزیون، نوار، رسانه های ارتباطی) برای بهبود یادگیری دانش آموزان پایین بوده، به این ترتیب، آموزگاران و مدیران در این پژوهش نیز این مورد را از اهمیت درجه اول محسوب داشته اند و ضرورت توجه آن را مورد توجه قرار داده اند. صلابنپور (۱۳۹۱) عنوان کرده که دانش و آگاهی آموزگاران از کاربردهای متنوع ابزارهای ارزشیابی توصیفی بسیار محدود است، به ویژه این که از نقش و اهداف ابزارهایی مانند پوشه کار، ثبت مشاهدات، خودسنجی و همسالسنجی اطلاع محدودی دارند. بدین ترتیب، در پژوهش حاضر آموزگاران و مدیران به ضرورت این دانش و آگاهی آموزگاران اشاره نموده اند. در خصوص صلاحیت های مورد نیاز در مورد ارائه بازخوردها، میرزامحمدی (۱۳۹۰) به این نکته اشاره داشته یکی از مهمترین مانع در اجرای ارزشیابی توصیفی را کلی و مبهم بودن برخی عبارات کارنامه توصیفی و عدم درک درست آن از سوی والدین می دانست، که این نتیجه با مهارت شماره ۲ این مرحله از مهارت همسویی دارد. به این معنا که آموزگاران و مدیران مورد نظر این پژوهش به این نکته توجه داشته و توانایی آموزگار در ارائه بازخورد مناسب را مورد توجه قرار داده اند. از آن جا که پژوهش حاضر، مهارت هایی را که برای اجرای این برنامه لازم می باشد را مشخص کرده، پیشنهاد می شود که در برنامه های آموزش ضمن خدمت با شیوه مناسب این مهارت ها را در معلمان پرورش دهند.

۵- منابع

اصلان پور، سخاوت. (۱۳۹۱). بررسی چگونگی کاربرد ابزارهای ارزشیابی کیفی-توصیفی توسط معلمان مجری دبستان های شهرستان بندر انزلی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور.

حسینی، محمد (۱۳۹۶). بررسی مقایسه ای ارزشیابی کیفی-توصیفی با مولفه های حقوق کودک. مجموعه مقالات دومین همایش ملی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی. معاونت آموزش عمومی وزارت آموزش و پرورش بوشهر.

حسینی، فهیمه السادات. (۱۳۹۰). بررسی نگرش معلمان و والدین در خصوص کاربرت ارزشیابی کیفی-توصیفی در بهبود فرایند یاددهی-یادگیری و سلامت روحی و روانی دانش آموزان مدارس ابتدائی پایه اول شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم تهران.

حیدری، جعفر (۱۳۹۳). بررسی مشکلات اجرایی طرح ارزشیابی کیفی-توصیفی از پایه اول تا چهارم مدارس ابتدائی استان ایلام. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم تهران.

دانش پژوه، زهرا؛ فرزاد، ولی الله (۱۳۹۴). ارزشیابی مهارت های حرفه ای معلمان دوره ابتدائی. فصلنامه نوآوری آموزشی. شماره ۱۸. سال پنجم.

رضوی، سیدعباس (۱۳۹۴). ارزشیابی توصیفی، ماهنامه رشد تکنولوژی آموزش. شماره های ۱۶۷-۱۶۵.

محمدی، فرزانه (۱۳۹۴). بررسی تأثیر ارزشیابی توصیفی بر عزت نفس دانش آموزان پایه سوم ابتدائی شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه الزهرا.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

میرزامحمدی، محمد حسن (۱۳۹۰). شناسایی موانع و مشکلات اجرای ارزشیابی کیفی-توصیفی دوره ابتدائی در استان زنجان و ارائه راهکارهایی برای بهبود کیفیت آن. شورای اداره کل آموزش و پرورش استان زنجان.